

فهرست نسخ خطی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تحقیق و تدوین

دکتر رضا خانی پور

با همکاری

دکتر حبیب الله عظیمی

جلد بیست و یکم - کتب عربی (ادعیه)

از شماره ۵۰۰۱ - ۵۵۰۰ ع

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تهران ۱۳۸۴

کتابخانه ملی ایران

۱۰۰۰ ریال (ج. ۱): بهای هر جلد متفاوت.

کتابخانه ملی ایران از سال ۱۳۶۹ به کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و از سال ۱۳۸۱ به سازمان اسناد و کتابخانه ملی تغییر نام داده است.

چاپ اول این کتاب در سال ۱۳۴۳.
فرهنگ و هنر منتشر شده است.

ISBN 964-446-071-5 ۲۲۰۰۰ ریال

ISBN 964-446-080-4 ۲۵۰۰۰ ریال

ISBN 964-446-164-9 ر.ب. ۳۵۰۰۰

متدرجات: ج. ۱- ۱۰/ فراهم آورنده عبدالله التوادج ج. ۱۱/ فراهم آورنده علی بن میزوی- ج. ۱۲- ۱۳، ۱۶/ فراهم آورنده حبیب الله عطیسی- ج. ۱۴، ۱۵/ فراهم آورنده امیر صغیری- ج. ۱۷/ فراهم آورنده کاه علی بن میزوی، حبیب الله عطیسی- ج. ۱۸، تحقیق و تدوین زهره معیری، با نظارت حبیب الله عطیسی- ج. ۲۱/ کتب عربی (ادعیه)/ تحقیق و تدوین رضا خانی پور، با همکاری حبیب الله عطیسی.

۱. نسخه‌های خطی فارسی - فهرستها: ۲. نسخه‌های خطی عربی - فهرستها: ۳. نسخه‌های خطی - ایران - تهران - فهرستها: ۱۳۴۱ - اتزان، عبدالله: ۱۳۴۲ - گردآورنده: ب. منوچری، علینقی: ۱۳۴۱ - گگردآورنده: ج. عطایی، حبیب‌الله: ۱۳۴۱ - گردآورنده: د. ضحیری، امیر: ۵. گردآورنده: ه. ممبری، زهرا: ۱۳۴۱ - تفسیر و تکرار: خانیپور، رضا: ۱۳۴۵ - از: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران: ج. عنوان: ط. عنوان: فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی.

013/153

490 - 11

کتابخانه ملی ایران

ISBN: 964-446-164-9

شماره: ۹۶۴-۴۴۶-۱۶۴-۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران (جلد بیست و یکم)

تحقیق و تدوین: دکتر رضا خانی پور

با همکاری: دکتر حبیب‌الله عظیمی

نظارت فنی: احمد امیرگانی، پرویز بختیاری

تایپ رایانه‌ای: حمیرا دلاوری کاشانی

تیار: ۱۰۰۰ نسخہ

چاپ: اول

لئیتوگرافی: میثاق

چاپ و صحافی: دانا

تاریخ انتشار: ۱۳۸۴

قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
ساختمان گنجینه اسناد، بزرگراه شهید حقانی، مقابل استادبوم ورزشی شهید کسروی،

تهران ۱۵۴۸۶، تلفن: ۲۲۵۵۸۶۸؛ دورنگار: ۲۹۰۰۲۷۹

نمایشگاه و فروشگاه

میدان ولی عصر (عج)، خیابان شقایق، خیابان به افرین، شماره ۶۰، تلفن: ۶۴۹۱۹۴۶

پیشگفتار

«الحمد لله رب العالمين و الصلوة و السلام على سيدنا محمد و آله اجمعين الطيبين الطاهرين، و العاقبة للمتقين».

ارزش و نقش نسخه‌های خطی به عنوان پل ارتباطی تمدن‌ها، واسطه علوم جدید و قدیم، رابط فرهنگ دینی و فرهنگ اجتماعی و همچنین اهمیت آنها در پژوهشهای مختلف - به ویژه تاریخ علم - بر اهل تحقیق پوشیده نیست. آگاهی از محتوای هر نسخه خطی (با توجه به تکرر مؤلف و تنوع موضوع در نقاط مختلف) نیاز مبرم پژوهشگران بوده است و به همان اندازه که مکتوب شدن تفکر بشری اهمیت داشته است، معرفی آن آثار مکتوب نیز اهمیت دارد.

فهرست‌نویسان نسخ خطی در طول سالیان متمادی - و از سال ۱۳۰۵ در ایران - زحمات زیادی را در تدوین فهرست‌های موجود به عنوان تنها ابزار بازبایی اطلاعات نسخ خطی تحمّل نموده‌اند، اما چون هر فهرست‌نویس با تکیه بر تجربه خود در زمینه نسخه‌شناسی و کتابشناسی، سلیقه خود را در تدوین فهرست‌ها اعمال کرده است، لذا نحوه تدوین مشخصات کتابشناسی و نسخه‌شناسی در این فهرست‌ها متحدالشکل نیست. برای رسیدن به وحدت رویه در فهرست‌نویسی نسخ خطی بازنگری در شیوه فهرست‌نویسان نسخ خطی با رعایت تمام جوانب ضروری است. همچنین برای پذیرش قواعد استاندارد موجود در زمینه فهرست‌نویسی توسط فهرست‌نگاران محترم نسخه‌های خطی و رفع نواقص آن، ضروری است در این اصول و قواعد نیز تجدیدنظر شود.

کتابخانه ملی در جهت بازنگری در شیوه فهرست‌نویسی خطی و تدوین اصول و قواعد جدید، با لحاظ کردن شیوه فهرست‌نویسان نسخ خطی و قواعد استاندارد فهرست‌نویسی و ترکیب و ادغام مناسب این دو با یکدیگر، کاربرگ‌ای جدید به عنوان مبنا و اساس فهرست‌نویسی خطی

طراحی کرده است. این کاربرگه استاندارد برای ورود اطلاعات نسخ خطی به نرم افزار کتابخانه ملی مطابقت داده شد و بر اساس آن اطلاعات به رایانه وارد شد. فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی از مجلدات ۱۵ به بعد بر همین مبنا تدوین شده است.

فهرست های نسخ خطی کتابخانه ملی که بر اساس همین کاربرگه منتشر شده اند به اعتقاد برخی از کارشناسان از لحاظ سبک و سیاق کار، روش استفاده کاربر، مستندسازی عناوین، مؤلفان، کاتبان و موضوعات یکی از بهترین فهرست های منتشر شده در جمهوری اسلامی ایران - در سال های اخیر - است. اگر چه در مقابل، برخی از کارشناسان با تغییر شیوه متداول فهرست های نسخ خطی و بالطبع با این شیوه جدید نیز مخالفت کرده اند.

امید است با انتقال نظرات و انتقادات مفید و سازنده استادان و با همفکری و تبادل نظر آن عزیزان بتوانیم در جهت رسیدن به وحدت رویه در فهرست نویسی نسخ خطی گام های مؤثرتری برداریم.

گروه سازماندهی اسناد و کتاب های خطی و نادر

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بأسمه تعالی

«مقدمه»

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطيبين الطاهرين المعصومين سيما
بقية الله الاعظم مولانا الحجة بن الحسن (عجل الله تعالى فرجه الشريف)

بسم الله الرحمن الرحيم

قل ما يعبوا بكم ربى لولا دعاؤكم فقد كذبتم فسوف يكون لزاما (فرقان؛ ۷۷)

کنون ای پیمبر به اَمّت بگو	چنین ساز با مردمان گفتگو
نباشد اگر توبه‌های شما	خداوندتان کی کند اعتنا
چو کردید تکذیب آیات حق	بگردید بر کیفرش مستحق

دعا و تضرع به درگاه باری تعالی و طلب حوائج دنیا و عقبی از اهم اعمال انسان محسوب می‌شود؛ چه اساساً باب دعا، بابی وسیع است که از خزائن رحمت بی‌منت‌های الهی به روی بندگان گشوده شده است. برکات عالی‌های که از این رهگذر نصیب انسان‌های پاکدل می‌شود از احصاء بشری خارج است.

از روایات معصومین (علیهم‌السلام) استفاده می‌شود که به منظور جلب رحمت رب‌العالمین «دو سبب» بسیار مؤثر است. یکی «عمل» و دیگری «دعا»، طلب و خواستن. اهل عمل از باب «عدل» وارد می‌شوند و به «اجر» خود دست می‌یابند؛ در حالیکه اهل «دعا» از باب «فضل» وارد و مشمول «رحمت» می‌گردند.

«ابن فهد حلی» در کتاب «عُدّة الدّاعی» می‌گوید رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمود: «باید از خدا بخواهید تا به شما عطا کند؛ چه آنکه خدا را بندگان است که عمل می‌کنند و خدا اجرشان را می‌دهد و بندگان دیگری دارد که با صدق و از سر اخلاص از او سؤال می‌کنند، پس خدا به ایشان عطا می‌کند و سرانجام همه را در بهشت و دار سعادت مجتمع می‌سازد. آنگاه دسته عاملین [یا تعجب] می‌گویند: پروردگارا، ما که مورد لطف و عنایت قرار گرفته‌ایم، نتیجه اعمال خوبمان بوده است، اما این گروه - که در عمل قاصر بوده‌اند - از چه راه به این درجه از کرامت و عطا رسیده‌اند؟

خداوند می‌فرماید: بندگان من شما کار نیک کردید و مزد خود را گرفتید، بی‌کم و کاست هم گرفته‌اید. اما اینان به گدایی، در خانه من آمده‌اند، دست سؤال و درخواست بسوی من دراز کرده‌اند، من هم محرومشان نکرده‌ام، بلکه مشمول فضلشان نموده و در

طاق و رواق عزت و مکرمت، جایشان داده‌ام، پس به ایشان عطا نمودم و آن، فضل من است که به هر کس بخواهم می‌دهم.

«و قال ربکم ادعونی استجب لکم...» (غافر؛ ۶۰)

خدای شما گفت وقت دعا / به اخلاص خوانید حقا مرا / که تا آن دعا را کنم
مستجاب / نیاز شما را بگویم جواب / هر آنکس کند سرکشی از دعا / عبادت نورزد
به یکتا خدا

ایرانیان مصفا و پاک نهاد بواسطه اعتقاد عمیق و ایمان خالص خود به کلام نورانی الهی و بیان ربانی معصومین (علیهم‌السلام) همواره نگاهی ویژه به امر «دعا» داشته‌اند. این نکته را می‌توان در لابه‌لای اوراق زرین و رنگین کتب خطی پیادگار مانده از ایشان دریافت. آنان با ایمان قلبی، ذوق سرشار ایرانی و سرپنجه‌های هنرمندشان، به خلق آثار گرانسنگ و پایدار دست یازیده‌اند که هم از جنبه‌های ظاهری (نسخه‌شناسی) و هم از حیث محتوایی و انتخاب موضوع (کتابشناسی) حائز اهمیت‌اند.

فهرستی که پیش رو دارید تعدادی اندک از خیل نسخ خطی کشورمان در موضوع ادعیه است. برخی از نسخه‌ها از چنان نفاستی به لحاظ جنبه‌های هنری (شامل جلد، صحافی، کاغذ، خط، تذهیب، ترصیع و تشعیر و...) برخوردارند که دیده‌ها را به اعجاب وادار و اوج عشق و علاقه زایدالوصف خالقان این آثار را به آستان الهی و ارادت به کلام مرصع نشان اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم‌السلام)، نشان می‌دهد.

ویژگی‌های این فهرست

اینک با عنایت و فضل عمیم پروردگار، جلد بیست و یکم از فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی، شامل حدود ۵۰۰ عنوان (از ش ۵۰۰۰ع تا ۵۵۰۰ع) در موضوع «دعاها» تقدیم پژوهشگران این حوزه می‌گردد. در این مجموعه سعی نگارنده بر این بوده حتی‌الامکان فهرست‌نویسی توصیفی و تحلیلی آثار بر اساس استاداردهای کتابداری نوین و هماهنگ با شیوه جدید مجلدات اخیر فهرستهای نسخ خطی کتابخانه ملی (از جلد ۱۵ به بعد)، صورت پذیرد.

در بخش نسخه‌شناسی به علت وجود تعدادی قابل توجه از کتب نفیس از لحاظ کتاب پردازی، توضیحاتی نسبتاً مبسوط درباره ویژگیهای کتب از جمله، نوع جلد،

تذهیب، انواع خطوط و درجه پختگی آنها و مواردی جز آن و همچنین ذکر وجوه و امتیازات نفیس بودن آنها - به میزان بضاعت مزجاة نگارنده - ارائه شده است. در قسمت کتابشناسی و فهرست تحلیلی هم موضوعات، مستند و بر اساس سرعنوانهای موضوعی کتابخانه ملی تعیین شده‌اند. البته موضوعاتی جدید نیز در این راستا ساخته و پیشنهاد شد که پس از تصویب در فهرست تحلیلی آمد. مابقی موارد از جمله «شناسه‌های افزوده» بر اساس روش فهرستنویسی کتابداری نوین، اعمال گردید.

تشکر و سپاس

بر خود لازم می‌دانم از همه سروران و همکاران محترمی که در انجام این کار معاضدت صمیمانه با بنده داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایم. از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر حبیب‌الله عظیمی که همواره از راهنمایی‌های ارزنده‌شان سود جست‌ام؛ سرکار خانم بابک فرد به جهت تلاش‌های مجدانه و راهنمایی‌های پربارشان؛ سایر همکاران عزیز مدیریت نسخ خطی و بویژه از سرکار خانم دلاوری کاشانی به سبب تقبل زحمات فراوان در حروفچینی و صفحه‌آرایی این اثر بی‌نهایت سپاسگزارم. اجرهم عندالله و وفقهم الله تعالی فی الدارین.

امید که این خدمت ناچیز مقبول درگاه حضرت حق و آستان مقدس اهلیت (علیهم‌السلام) قرار گیرد و راهگشای بخشی از نیازهای پژوهشگران حوزه‌های متنوع نسخ خطی باشد. از همه استفاده‌کنندگان از این فهرست درخواست می‌نمایم حقیر را دعای خیرشان بی‌نصیب نگذارند.

رضا خانی‌پور

بیست و هفتم ربیع‌الثانی ۱۴۲۶

مطابق با

پانزدهم خرداد ۱۳۸۴